

Freja

Nyhetsbrev från Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins Enhet för de areella näringarnas historia (ANH)

Ceres olika gestalter, nr. 24. Ceres som greksikt frimärke från 1986. Men Ceres heter då så klart Demeter, som är den grekiska förlagan till Ceres. Ceres är också Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins symbol, som du kan se längst ned till vänster på denna sida.

NYHETSREVIJ NR. 4 ÅR 2012

I NUMMER 4: Två nya böcker i SOLMED-serien – om Maskinprovningar och alléer

Nummer 4 av Freja är återigen ett alldeles vanligt nummer, det vill säga handlar om såväl nyinköpt litteratur till biblioteket som vad som händer på Kungl. Skogs- och Lantbruksakademins enhet för de areella näringarnas historia (ANH). Och det är på fyra sidor. När det gäller nyinköpt litteratur vill vi först berätta att vi i och med detta nummer börjar med en månadslistor över vad som köpts in. Länken nedan under rubriken "nyinköpt litteratur" leder er in på ANH:s hemsida där vi öppnat en ny plats för just detta ändamål.

Bland de böcker och teman som vi i detta nummer vill lyfta fram särskilt återfinns bland annat fransk agrarhistoria utgiven på förlaget **Presses Universitaires de Rennes**. Men vi berättar också om ny och i Sverige prisad landskapshistoria från USA, med ett klart agrart fokus. Vi tipsar också om det senaste numret av **Environment and History**, som handlar om vetenskapsmannen som aktivist. Förutom detta så tar vi också upp en ny avhandling som i sin tillblivelse gjorde ett stopp på en konferens om mosskultur som anordnades för ett antal år sedan av

ANH, en konferens som resulterade i antologin om svensk mosskultur som utkom 2008.

Vi har också nöjet att presentera två nya böcker i SOLMED-serien. Som så många gånger är fallet med ANH:s verksamhet så handlar det

om tillsynes disparata verksamheter, i det här fallet maskiner i lantbruket och alléer i Skåne. Men såväl maskiner som alléer och den historiska kunskapen om dessa ting, bidrar till att vår förståelse kring den gröna sektorn och dess mycket mångfaceterade historia förbättras. Och det är

vår förhoppning att vi genom denna kunskap, genom att bolla framtid mot dåtid, kommer att stå bättre rustade inför kommande tider.

Håll utkik i Freja då vi återkommer om datum för boksläpp i höst.

NYINKÖPT LITTERATUR I MÅNADSFÖRMAT

Vi har på vår nya hemsida öppnat en flik för månadslistor av nyförvärvad modern litteratur till biblioteket. Fokus ligger på litteratur som kan sägas höra till ett någorlunda aktivt forskningsläge. Därför har månadslistorna konstruerats så att böcker utkomna efter 1980 räknas som modern litteratur.

På [hemsidan](#) finns listor med start i januari i år och som sträcker sig till maj. Vi har också av Libris beställt ett uttag som visar vilka inköp vi gjort sedan 2010. Vi återkommer till detta.

NY AVHANDLING OM MARK I MARGINALEN

År 2008 ugavs i SOLMED-serien antologin *Svensk mosskultur. Odling, torvanvändning och landska-*

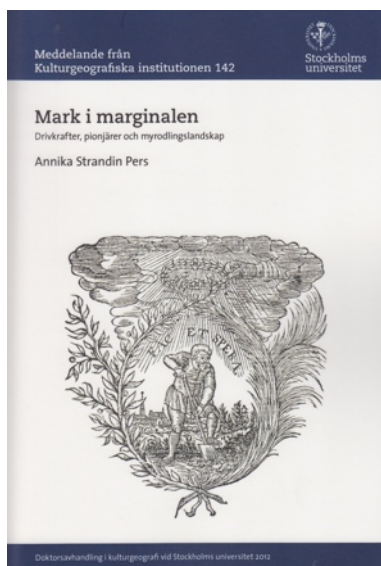

2012

Bibliotekets öppettider: mån-ons 13-17; tors 13-19; fred stängt.
Telefon: 08-54547720; hemsida: www.kslab.ksla.se
Kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se
Ansvarig utgivare: Åke Barklund

pets förändring 1750-2000. En av författarna där var **Annika Strandin Pers**. Hennes bidrag till antologin var ett stopp på vägen till avhandlingen *Mark i marginalen. Drivkrafter, pionjärer och myrödlingslandskap* som nu är färdig.

Temat för avhandlingen är den omfattande förändring av det svenska landskapet som torrlägg-

ningen av myrmarker inneburit. Behovet av mer jordbruksmark i kombination med att våtmarken sågs som vattensjuk och förde med sig en rad risker ledde till att 2 miljoner hektar dikades ur. 700 000 av dessa blev jordbruksmark. Annika Strandin Pers visar att detta kunskapsmässigt kan ses som en fortsättning på uppodlingen i Holland under 1600-talet. I jämförelse med tidigare forskning på området har Strandin Pers lagt en större tonvikt vid att undersöka samspelen mellan ståndspersoner och bönder i arbetet med torrläggningen.

NY BOK I SOLMEDSERIEN (1) – OM STATENS MASKINPROVNINGAR

Efter ett sekels verksamhet och hela 3435 utkomna provningsmeddelanden utvecklades den statliga maskinprovningen 1996. Att intresset för provningarna under den långa perioden varit stort är uppenbart då det fortfarande går att stöta på samlingar av prydligt ordnade provningsmeddelanden insatta i pärmar hos många lantbrukare. Bland annat vittnar detta om verksamhetens betydelse för mekaniseringen av det svenska jord- och skogsbruket.

I boken *Traktorer, mjölkmaskiner, hästräfsor, motorsågar och Statens maskinprovningar. Maskin- och redskapsprovningarnas betydelse för Sveriges jordbruks- och skogsbrukstekniska utveckling 1896–1996* (464 s.) som är skriven av ekonomhistorikern **Jan-Olov Jansson** och maskinhistorikern **Per Thunström**, berättas förutom om traktorer även om maskin- och redskapsprovningens verksamhetens utveckling genom århundradena. Den tar sin början under 1700-talet med sina enkla utvärderingar, över 1800-talets många lantbruksmöten med allt starkare karaktär av redskapsutställningar. Utvecklingen seklets senare del ledde fram till skapandet av de statliga, fasta provningsanstalterna som kunde starta sin verksamhet tack vare en generös donation från ett av tidens ledande svenska företag.

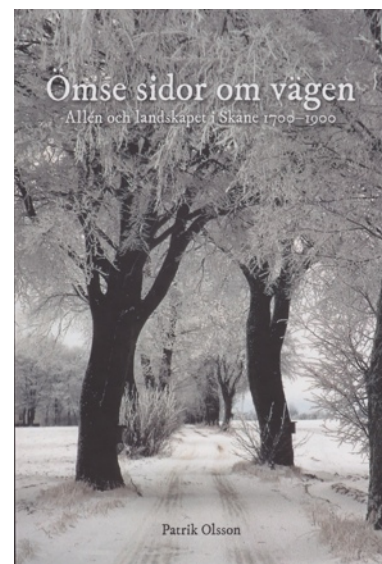
Inte bara lantbrukarna, utan även tillverkare, importörer och återförsäljare av maskiner drog nytta av den officiella provningsverksamheten. Den kunde anses som en form av kvalitetsgaranti, både för den tekniska utvecklingen och för marknadsföringen. I boken tas även upp de mångåriga arbetena för säkrare arbetsmiljöer –

inte minst pionjärbetet med skyddsåtgärder för traktorer under 1950-talet som även fick ett internationellt genomslag.

Utvecklingen får följas ända fram till den allt mer utvecklade provningsverksamheten – med inriktning på konsumentupplysning – som bedrevs under det sena 1900-talet. Tidvis, under de perio-

der då lantbruksmekaniseringen var som intensivast, fick Maskinprovningarna stort genomslag i media trots verksamhetens tekniska karaktär. Även om Statens maskinprovningars verksamhet var styrd av reglementen och fasta strukturer speglas även tydligt tidens gång med sina mekaniseringsvågor, konjunkturer och strukturell kriser och ger en bild av utvecklingen av lantbruket och av samhället i stort.

Boken innehåller även en mängd fotografier från ett sekels provningsverksamhet, och från 1970-talet även det omfattande arbetet med besiktning av anläggningsmaskiner. Det är inte minst dessa bilder som ger den konkreta inblicken i arbetet med provningsmetoder och -utrustningar inne i laboratorier och ute i fält.

Av Per Thunström finns sedan tidigare *Källor till studier av skogs- och jordbrukets tekniska modernisering. Handbok om Kungl. Skogs- och lantbruksakademins samlingar av maskinbroshyrer och instruktionsböcker. Med forskningsförslag*, som utkom 2011.

Forskare kan beställa friexemplar av boken. Kontakta då per.thunstrom@ksla.se. Övriga kan köpa boken från Bokus eller Adlibris

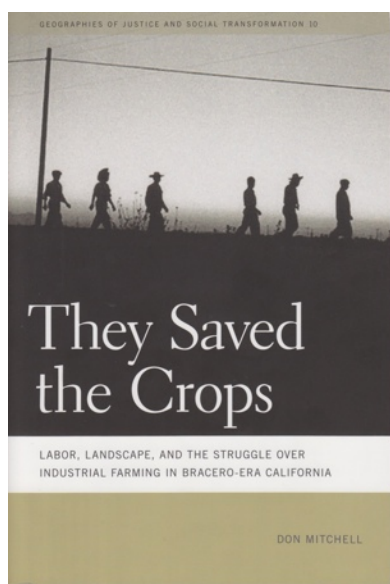
Ett boksläpp kommer anordnas i akademiens lokaler i höst, vi återkommer om datum.

NY BOK I SOLMEDSERIEN (2) – ÖMSE SIDOR OM VÄGEN

Med början under 1700-talet kom det skånska landskapet att ge-

nomgå en stor omvandling. I samband med denna förändring tillkom ett nytt landskapselement: allén.

Allén kom därefter att fylla såväl en praktisk funktion som att utgöra ett estetiskt ideal. Med det traditionella synsättet hade allén uppgiften att pryda omgivningen, strukturera landskapet och markera den sociala betydelsen. Allén blev snart en klassmarkör för södra och mellersta Sveriges herrgårdabygder. Det tillrättalagda, ordnade landskapet var det sköna – något som spreds från herrgårdarna till bondgårdarna, där infartsallén kom att bli en statussymbol för gården. Även de olika

trädslagen som alléerna var planterade med var kopplat till status – ju ädlare lövträd desto mer ståndsmässigt. I och kring de skånska byarna kom de vanliga pilalléerna, eller pilevallarna, att bli de mest karaktäristiska inslagen.

Det var inte bara på landsbygden som alléerna kom att få betydelse. De kom med tiden även att planteras i Skånes expanderande städer och samhällen där de utgjorde en viktig del av det stadslandskap som man skulle vistas i. Boken ger en gedigen bakgrund till de kultur- och naturvärden som alléerna utgör och som under senare decennier ansetts så värdefulla att de har fått stöd av bl.a. EU-medel. Detta har lett till ökad förståelse för de betydelsebärande miljöer som omger den som färdas genom det skånska landskapet – både på landsbygden och i tätorterna. Genom åren har flera böcker

er som behandlar landskapets historia utkommit. Den första utkom 1996 och var *Lövtäkt och stubbskottsbruk* (SOLMED 17:1-2). Den kan fortfarande beställas som friex av forskare.

I boken *Ömse sidor om vägen. Allén och landskapet i Skåne 1700–1900* som även är **Patrik Olssons** doktorsavhandling, har han samlat ett omfattande historisk material kring de skånska godsens, städernas och byarnas landskap. Det stora empiriska materialet som författaren har bearbetat kommer både från offentliga och privata arkiv och bibliotek. Den informativa texten beledsagas av en stor mängd intressanta, men också vackra, bilder och gamla kartor där de skånska alléerna står i fokus.

Forskare kan beställa friexemplar av boken. Kontakta då per.thunstrom@ksla.se. Övriga kan köpa boken från Bokus eller Adlibris

Ett boksläpp kommer anordnas i akademiens lokaler i höst, vi återkommer om datum.

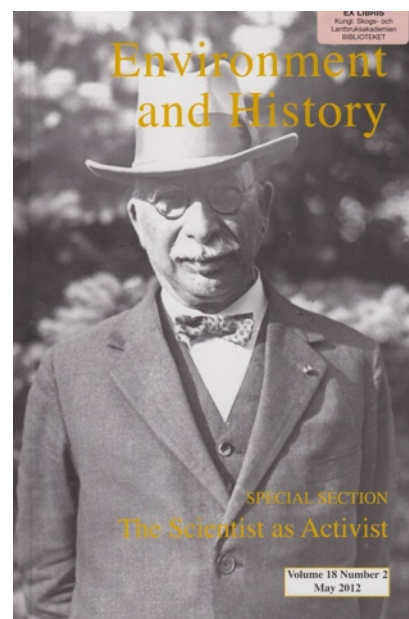
PRISAD LANDSKAPSHISTORIA

Geografiprofessorn **Don Mitchell**, verksam vid Maxwell School vid universitetet i Syracuse, tilldelades i år Anders Retzius medalj i guld av [Svenska](#) Sällskapet för Geografi och Antropologi. Priset fick han motta av kungen den 24 april i år. Mitchells forskarintressen rör flera aspekter av det geografiska fältet – kulturella liksom materiella, staden samt landsbygden, allmänna platser samt mer generellt landskapet, men också hur geografiska teorier hänger samman med teoribildningen och angreppssätt i de övriga samhällsvetenskaperna. Ofta har hans undersökningar ett historiskt fokus och ofta tar han utgångspunkt i de sociala konflikter som satt spår i landskapet. Det märks också på titeln på det symposium som hölls i anslutning till utdelningen – *Revolutionary landscapes*.

I hans senaste bok, som utkom tidigare i år, *They saved the crops. Labor, landscape, and the struggle over industrial farming in Bracero-era California* (529 s.), återkommer han till flera av de teman som är karakteristisk för hans forsk-

ning. Den tar som utgångspunkt hur lagstiftningen för Mexikanska "gästarbetare" under andra världskriget bidragit till att forma det jordbrukslandskap som Kalifornien fick och har. Intressant är hur han väljer en aktivitet, lagstiftningen, där människa och natur möts och formas. Kalifornien hade redan under 30-talet etablerat en företagsstruktur för jordbruket som var mer kapitalistisk än i övriga delar av USA. Denna "agribusiness" växte upp kring företag som Cal-Pak (nuvarande Del Monte), Garin, DiGiorgio med flera, företag som var vertikalt integrerade och som kontrollerade hela kedjan från ax till limpa, även om det i detta fall oftast handlade frukt.

Genom denna företagsstruktur samlades resurser som innebar att företagarna gavs möjlighet att styra jordbrukets utveckling i Kali-

fornien, vilket de också gjorde. Mitchell arbetar inte bara med geografiska dimensioner av frågan han undersöker utan har till lika stora delar använt sig av historikerns tillvägagångssätt. Däremot så är den övergripande analysramen geografisk. Begreppet landskap spelar en framskjuten roll, som visar sig vara så mycket mer och inte minst forskningsmässigt produktivt än vad dess vardagsmässiga betydelse lätt låter antyda.

Som vi tidigare nämnt så är den amerikanska forskningen på det agrarhistoriska området mycket livaktig och intressant. Och det

finns en stor samling litteratur om det amerikanska jordbruket i biblioteket, ett smakprov ges [här](#).

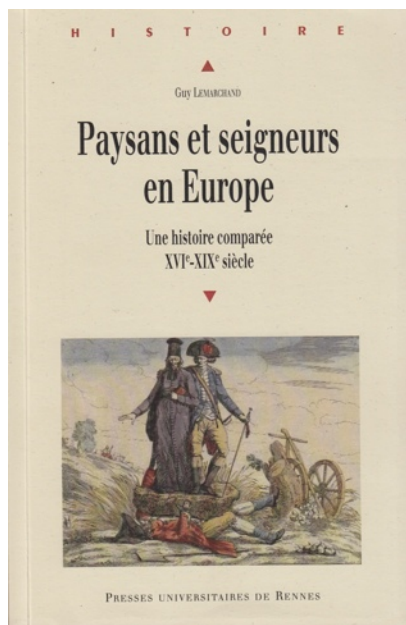
VETENSKAP OCH POLITIK

Vetenskap är vetenskap och politik är politik. Men inte sällan kan det vara svårt att hålla isär dessa verksamheter. Inte helt sällan sammanfaller dessa intressen i samma person. För dem som vill fördjupa sig i detta så handlar det senaste numret av **Environment and History** om "the scientist as activist". Den finns att läsa på biblioteket.

Förutom detta tema behandlas också framväxten av miljöforskning i Finland i en artikel av **Tuomas Räsänen**. Han utmanar uppfattningen att utgivningen av Rachel Carsons bok *Tyst vår* skulle spelat en avgörande roll i Finland, så som varit fallet i flera andra länder. Istället var det den vetenskapliga utvecklingen i Sverige som var avgörande för att man i Finland skulle starta egen forskning på området.

PRESSES UNIVERSITAIRES DE RENNES

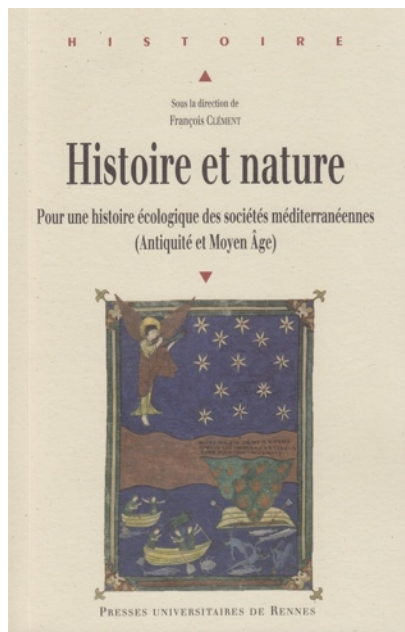
De prestigefyllda amerikanska universitetsförlagen känner de flesta till, Harvard University Press, Princeton University Press, med flera. Att universitet har egna förlag som ger ut vetenskaplig litteratur är så klart inget som bara

finns i USA, det finns i de flesta länder. Särskilt intressant är det franska förlaget **Presses Universitaires de Rennes**, som varje år ger

ut omkring 200 titlar. Förlaget ger inte bara ut böcker från universitetet i Rennes utan ger ut böcker från omkringliggande universitet.

Utgivningen av agrarhistoriskt relevant litteratur är också ganska omfattande. Nämnas kan exempelvis böcker om djur under medeltiden, om det historiska landskapet, om bönder i alperna, om jakt, om agrara eliter, om kopplingen mellan jordbruk och fiske, om fiskare, om skogsbruk, om potatis, om frukt och om djursjukdomar.

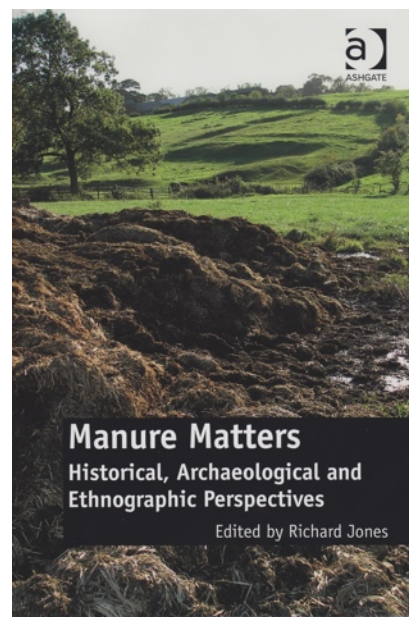
Här finns en [länk](#) till vad en librisökning på Presses Universitaires de Rennes ger för KSLAB. Värt att notera är att vi är det enda biblioteket i Sverige som registrerat titlarna.

EN RIKTIG SKITHISTORIA

Att i affären kunna välja mellan ekologiskt eller organiskt framställda livsmedel å ena sidan och vad som kallas konventionellt framställda dito å andra sidan är ett val som hör moderniteten till. Före 1800-talet fanns inget val utan alla grödor framställdes ekologiskt eller organiskt, det vill säga odlingen skedde utan tillsatt konstgödsel. 1800-talet och utvecklingen på kemins område utgjorde en revolution.

Men behovet av näringstillförsel till jorden även dessförinnan kan knappast överskattas. Men området är inte särskilt väl beforskat. Orsakerna till detta är flera, bland annat så krävs en rad kompletterande angreppssätt ef-

tersom källaget inte är det bästa. Mycket av kunskapen kring hur marken skulle gödslas var muntlig kunskap och som varierade från plats till plats.

I antologin *Manure matters. Historical, archaeological and ethnographic perspectives* (249 s.), under **Richard Jones** redaktörskap och som utkom tidigare i år har 14 forskare tagit sig an betydelsen och innebörden i att gödsla marken innan handelsgödsel började att användas. Mot bakgrund av den långa tidshorisont man har att täcka handlar det om nedslag i historien, i den neolitiska tiden, under bronsåldern och under medeltiden. Bland frågorna som tas upp finns uppkomsten av jordar men också en analys av ortsnamn med kopplingar till "manure" i England.

ANH:s nyhetsbrev ges ut av enheten för de areella näringarnas historia vid Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien. (ISSN 2000-6179)

Osignerade artiklar har skrivits av redaktören.

Om du vill prenumerera eller avamäla dig, kontakta redaktören: per.eriksson@ksla.se.

Ladda ned informationsbroschyren om biblioteket [här](#).